

Minya Károly

Nyelvújítás napjainkban

(Részlet)

Minden nyelvben a szókincs a legváltozékonyabb. Korántsem olyan összefüggő és koherens, mint a hangzókészlet és a nyelvtani rendszer. Így minden nyelvben és minden időben folyamatos vizsgálat tárgyát képezheti a szókészlet változása, azaz a nyelv újulása, bővülése. Ugyanakkor, ha napjaink nyelvújítását, illetve nyelvújulását kívánjuk vizsgálni, akkor azt mondhatjuk, hogy a téma igen képlékeny és illékony, hosszabb távon megragadhatatlan. Azonban egyrészt minden nyelv szókészletére jellemző ez, másrészt a szinkron megközelítés, azaz a nyelv jelen idejű vizsgálata a nyelvtudomány meghatározó aspektusa. Ahhoz, hogy a neologizmusokat több szempontból meg lehessen vizsgálni, nyilvánvalóan ki kell tágítani a nyelvújítás fogalmát. A fogalmi körébe be kell illeszteni a mindennapi kommunikáció szükségleteként megjelenő új tárgyak, fogalmak stb. elnevezésén kívül a kortárs magyar dráma hapax legomenonjait (alkalmi szavait), az újszerű szleng kifejezéseket, a sajtóban használatos egyedi szavakat, a filmcímekeket, az üzletneveket, és még folytathatnánk tovább a sort. Az alábbi rendszerezésem – bízom benne – későbbi kutatások iránymutatójaként is szolgálhat, ugyanis egy-egy nyelvben mindig több új szó keletkezik, mint amennyi kihal.

A neologizmusokat az általam felállított rendszerben hat szempontból lehet csoportosítani, s ehhez kapcsolódik stílusrétegbeli minősítésük. (Ezzel most nem kívánok foglalkozni a terjedelem korlátozott volta miatt.) A szempontok a következők: 1. a szándékoltság szerint, 2. a létrejöttük célja szerint, 3. a kommunikáció formája szerint, 4. fogalmi tartalmuk szerint, 5. a létrejöttük módja szerint, 6. szófajuk szerint. Ezekben a fő kategóriákon belül 2–7 alcsoportot állapítottam meg. Ezek alapján tehát minden neologizmus jellemezhető motivációs, kommunikációs, szemantikai, alaktani és szófajtani szempontból.

1. A neologizmusok a szándékoltság (akarat) szerint	
Spontán neologizmusok A megfogalmazási nehézség pillanatnyi áthidalására születnek. Kifejezésbeli kényszer eredményei, elírások, önkéntelen elszólások. Előfordulnak mind írásban, mind szóban.	<i>Magához fogad egy púpos törzsszülött fiút.</i> <i>A sólyom című novellájának hőse egy nagy tekintetű úr, Federigó.</i> Becsületlenség jellemzi, de becsszomja van.
Tudatos neologizmusok Valamilyen tárgy, fogalom stb. elnevezése a kommunikációs igény céljából.	<i>bringamoped, kalandpark, légimarsall</i>

Természetesen a neologizmusok döntő többsége tudatos neologizmus, hiszen valamilyen közlésbeli, kommunikációs, szókincsbeli hiányt hivatott betölteni. Azonban célszerűnek tűnik megkülönböztetni a spontán neologizmusok

kategóriáját, amelyekbe elszólások, elírások tartoznak. Ezeket mindenképpen el kell különíteni a stilisztikai neologizmusoktól (lásd majd lentebb), annak ellenére, hogy a spontán neologizmusok is pillanatnyi szükségletet elégítenek ki, szótározva aligha lesznek, szövegkörnyezetben értelmezhetőek. Azonban a spontán neologizmusok megfogalmazási nehézség pillanatnyi áthidalására születnek. Kifejezésbeli kényszer eredményei, elírások, önkéntelen elszólások. Elsősorban a diákok feleleteiben, dolgozataiban találkozhatunk velük. Ezeknek kitűnő forrása Sebestyénne Varjú Anna *Irodalomtörténet – diákszájon* című könyve (Convention Budapest Kft., é. n.). A szerző több évtizeden keresztül tanárként, érettségi elnökként gyűjtötte az órai elszólásokat, dolgozati elírásokat. A táblázatban olvasható példák onnan származnak. Ugyanakkor a spontán beszélgetés elszólásai is idesorolhatók. Ezt, a mindennapi kommunikációs helyzetet is figyelembe véve, szinte lehetetlen körülhatárolt korpusz alapján vizsgálni, hiszen bárki, bármikor alkothat véletlenül új kifejezést, összekeverhet két szót, vagy értelmesíthet, azaz a népetimológiával alkothatja meg azt.

2. A neologizmusok a létrejöttük célja szerint	
<p>Szükségyszerű Az adott tárgy neve vagy a fogalom stb. már elterjedtnek tekinthető, bár magán hordozza némileg az újszerűségét, az internetes keresőben (Google) 1000 fölött van a találatok száma.</p>	<p><i>gyűjtősziget, nyakzuhany, melegfeszítvél</i></p>
<p>Alkalmi Az adott tárgy neve vagy a fogalom stb. még kevésbé terjedt el, így az internetes keresőben 1000 alatt van a találatok száma.</p>	<p><i>pókkamera, bagolyvonat, korhátárosítás</i></p>
<p>Stilisztikai A szépirodalmi alkotásokon kívül előfordul a sajtónyelvben, a különböző címekben (filmek, könyvek), üzletnevekben többek között.</p>	<p><i>Csalimadarak</i> (filmcím – <i>csali + palimadár</i>) <i>megtartüffölődöl</i> ('Tartuffe magáévá tesz' – Parti Nagy Lajos), <i>FantÁzsia</i> (ázsiai népművészeti bolt)</p>

Természetesen ez a kategorizáció csak a tudatos neologizmusokat érinti. Szükségyszerűnek tekintem azokat a neologizmusokat, amelyek gyakorlati céllal jöttek létre, s jól tükrözik a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális élet változásait. A nyelvet ennek megfelelően mindig bővíteni kell új szavakkal, hiszen a változó életben égetően szükség van rájuk.

A stilisztikai neologizmusok nem kerülnek be a szótárakba, egyszeri előfordulások, a költői-írói nyelvben hapax legomenonok. Ezeket a pillanatnyi tartalmi, stílárius szükségyszerűség hozza létre. Megalkotásukkor a cél az egyediség, egyszerűség, a figyelemfelkeltés, ritkán a meghökkentés (Minya 2003: 15–16).

Az alkalmi neologizmusok tulajdonképpen a szükségyszerűekhez hasonlóak azzal az eltéréssel, hogy az adott kifejezés még nem terjedt el széles körben, vannak olyanok közöttük, amelyek csak rövid ideig éreztetik hatásukat s kikopnak, s lehetnek olyanok is, amelyek szükségességüknél fogva vagy egyéb okokból általánosan elterjednek.

Mindenesetre itt mutatkozik meg az nyilvánvalóan, hogy az internet a szókinckutatásban új lehetőséget nyitott, rákeresünk egy szóra, és látjuk, hogy

milyen intenzív a használata. Az 1000 alatti előfordulás egy relatív határ az alkalmi neologizmusok esetében.

3. A neologizmusok a kommunikáció formája szerint	
<p>Szóbeliek Írott formában az interneten egyetlen találat sincs, csak szóban hangzott el.</p>	<p>Példa <i>Nézd már, ott egy geopárd! (leopárd + gepárd)</i> (Az egyik televíziós show-műsor szereplőjének mondata.) <i>bögytröszt</i> ('nagy kebellet megáldott nő') (A közszolgálati televízióban elhangzott kifejezés.) <i>Abban a korban a két irányfoglalkozás a katonáskodás és a papi hivatás volt.</i> (Szóbeli érettségi vizsgán elhangzott mondat.)</p>
<p>Írásbeliek A neologizmusok döntő többsége írott formában is jelentkezik, ez annak a lehetőségét hordozza magában, hogy széles körben és gyorsan elterjedjen.</p>	<p><i>városhártya, fénytömlő, vírusmarketing</i></p>
<p>Írott beszélnyelvi Az internetes beszélgetésben, az úgynevezett beszélgetőcsatornákon fordulnak elő, elsősorban helyesírási neologizmusok.</p>	<p><i>mexoktuk</i> (megszoktuk), <i>majkésőbbcsinájjuk</i>, <i>+vettem</i> (megvettem)</p>

A kommunikációs szempont szerinti három alcsoport közül az írott beszélnyelvi kizárólag számítógéppel írott szövegben fordul elő. Igaz, ez főleg a fiatalok körében megjelenhet a kézzel írott szövegekben is. (A magyar szakos tanárok tapasztalatai szerint a dolgozatokba be-becsúszik egy-egy fonetikus elírt szó, pl. *aggyál*, *rencergazda*.) Ezen helyesírási neologizmusok esetében fontos figyelembe venni és szétválasztani a szándékosan elkövetett helyesírási hibákat a tudáshiányból fakadóaktól. A legjellemzőbb, amikor a *gsz* és a *ksz* hangkapcsolatot *x*-szel jelölik: *emléxel*, *mexolalt* (*megszólalt*) (Bódi-Veszelszki 2006: 11–12; Jaczenkó–Soós: 2002: 213–238).

Ugyanakkor minden írásbeli neologizmus természetesen elhangzik szóban is, sőt többszöröse a szóbeli előfordulás az írásbelinek, s itt kell megjegyezni azt, hogy az első alcsoportban, a Szóbeliek címszóval ellátottban a szavak csak szóban fordultak elő.

4. A neologizmusok fogalmi tartalmuk szerint	
Politika	<i>üvegzebtörvény, gyűlöletbeszéd, fodorista</i>
Gazdaság	<i>szélerőműpark, hiánycél, kamatvágás</i>
Kultúra	<i>artmozi, dumaszínház, hangoskönyv</i>
Internet- és mobilkommunikáció	<i>parazitaprogram, webmester, lánclével</i>
Sport	<i>bronzmérkőzés, gólgép, kangoo</i>
Egészség	<i>infrasauna, madárinfluenza, fitneszkóktél</i>
Szórakozás	<i>habparti, partirúd, ördögpatron</i>

Természetesen a fogalmi tartalom szerinti alcsoportok tovább bővíthetők (tárgy- és foglalkozásnevek, közlekedés, intézmény, eljárás mód stb.).

5. A neologizmusok a létrejöttük módja szerint	
Szóösszetétel	<i>rozsdáövezet, panelhitel, sodrófolyosó</i>
Szóképzés	<i>rabosít, rakásolható, forintosítható</i>
Szóelvonás	<i>tisztújít, közbeszerez, ünneprontani</i>
Rövidülés	<i>emo, mobteló, bancsi ('banán')</i>
Betű- és mozaikszó-alkotás	<i>zrt., nyrt., hipa ('helyi iparüzési adó')</i>
Szóvegyülés, szóösszerántás	<i>csokoholista, turkászás, nőfély</i>
Szándékos szóferdítés	<i>borongolás, rendszergizda, nincskeresők</i>

A leggyakoribb szóalkotási mód a szóösszetétel, azon belül a jelentéssűrítő összetétel. (Ez megfigyelhető a tanulmány második felében található, egy készülő neologizmus-szótár mutatóanyagában is.)

6. A neologizmusok szófajuk szerint	
Ige	<i>önzőz, hiánypótol, tényföltár</i>
Főnév	<i>fogékszer, vakrandi, robotparkoló</i>
Melléknév	<i>kártyafüggetlen, márkafüggetlen, kakaóbiztos</i>
Igenév	<i>eredetvédezt, médiaszenyvezett, antikolt</i>

Szófajuk szerint a legtöbb neologizmus főnév. A melléknév és az igenév ehhez képest jóval kisebb számú. Az utóbbi gyakran elvonással keletkezett, összetett szóból elvont befejezett melléknévi igenév, amely az igei tag átugrásával jött létre: *eredetvédelem* *eredetvéd* Ø *eredetvédezt*. Tehát két szóalkotási mód érvényesül egyszerre: az elvonás és a szóképzés. Az igék gyakran főnévből keletkeznek *-z* vagy *-l* (denominális verbum) képzővel, napjainkban ezek a legproduktívabb és legtermékenyebb képzők, és igen gyakran idegen szó az alaptag, pl.: *lízíngel, snowboardozik*. Ugyanakkor az elvonással keletkezett összetett igék főleg alkalmi vagy stilisztikai neologizmusként viszonylag gyakoriak. Ilyen a táblázatban közölt *hiánypótol, tényföltár*.

A hat szempont alapján, úgy vélem, teljes körűen lehet jellemezni és rendszerezni a születő, illetve születendő új szavakat, kifejezéseket. A csoportosítás egy olyan keret, amit három-négy évente lehet újra és újjal „megtölteni”.

Mutatóanyag egy készülő neologizmus-szótárból

Az alábbiakban a táblázatban közölt szavakat mutatom be szócikkekben. A szavak elsősorban Balázs Géza Édes Anyanyelvünkben közölt, *Új szavak, új jelentések* című rovatából származnak. A címszó mellett a számadat azt jelzi, hogy a Google internetes keresőben hányszor fordul elő a kifejezés. Majd rövidítve a szófaj: MN = melléknév, FN = főnév, IN = igenév. A kategóriába sorolás után következik az értelmezés, majd a példamondat.

antikolt 37 900 MN *szóképzés* szükség-szerű neologizmus

Ódonná, régiessé, patinássá tett tárgy.

Fém-ből készült, kézzel festett, anti-kolt hatású autómó-dell, repülőgép-mó-dell, motormó-dell, harckocsimó-dell online megvásárolható széles választékban.

artmozi 38 100 FN *minőségjelzős* összetétel szükség-szerű neologizmus

Művészfilmeket vetítő mozi.

Bezárás fenyeget több budapesti art-mozit.

bagolyvonat 691 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Éjszakai balatoni vonat, amelyik a diszkóból hazatérőket szállítja haza.

Diszkóbalesetek ellen: indulnak a ba-golyvonatok.

borongolás 138 FN *szándékos szó-ferdítés (barangolás)* alkalmi neolo-gizmus

Bortúra, előadás-sorozat.

Borongolás a magyar bor világában, több pince meglátogatása – kósto-lás.

bringamoped 546 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Elektromos kerékpár.

Bringamoped – Elektromoskerék-pár-bemutató.

bronzmérkőzés 14 800 FN *jelentés-sűrítő* összetétel szükség-szerű neolo-gizmus

Labdarúgó-világ bajnokságon és egyéb labdajátékok bajnokságain a bronzérem megszerzéséért folyó küz-delem.

Bastian Schweinsteigert választotta a 3-1-es német győzelemmel zá-rult világ bajnoki bronzmérkőzés

legjobb-jának a nemzetközi labda-rúgó-szövetség illetékes bizottsága szombat éjszaka.

csokoholista 228 FN *szóösszerán-tás (csokoládé + alkoholista)* alkalmi neologizmus

Mániákus csokoládéevő.

Jaj, nem vigyáztam: csokifüggő, te-hát csokoholista lettem!

emo 82 600 000 FN *ang, rövidülés* szükség-szerű neologizmus

A szó az angol *emotional*, azaz 'érzel-gős' jelentésű szóból ered. Eredetileg zenei stílus volt a '80-as években. Szubkultúra, öltözködési és zenei stí-lus napjainkban. Manapság gyakran használják jelzőként, *emós*: mindarra mondják, ami szomorú, melankolikus, nyomott, szenvedős vagy túlságosan érzelmős, boldogtalan, depressziós. Az emo stílusú egyén külső jellemzői: vastagon kihúzott szem, arcba fésült haj, szegecselt öv, fekete körmök, női csípőfarmer.

Az emo stílus legfőbb megkülönböz-tető jegye a frizura, hiszen az emó-sok nem feltűnősködnék a mobiltele-fo nról hallgatott recsegő zenéjükkel. A 13-15 évesek körében ma az emo számít menőnek.

eredetvédett 6530 IN *elvonás és képzés* szükség-szerű neologizmus

Származási (termő-) helyéről elneve-zett, kizárólag onnan származó (élel-miszter, bor, pálinka).

Eredetvédett lett az újfelhértói fürtös meggy- és az ágyaspálinka.

fénytömlő 987 FN *jelentéssűrítő* ös-zsetétel szükség-szerű neologizmus

Fénydekoráció, hangulatvilágítás; haj-lékony világítókábel épületek élkontú-rozásához sokféle méretben és formá-ban, valamint többféle fényforrással.

A stabil drótvázra fénytömlők kerülnek rögzítésre, melyek szépen világítanak.

forintosítható 13 200 IN *szóképzés* szükségyszerű neologizmus
Pénzben, forintban kifejezhető; becslés útján számszerűsíthető. Olykor viszont alkalmazhatóságot, hasznosíthatóságot jelent.

10 milliárd Ft-os kár keletkezett, és ezenfelül számolható az ország presztízsvesztése, ami nem forintosítható.

hiánycél 33 900 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükségyszerű neologizmus

Az éves költségvetésben meghatározott belső pénzügyi hiány összege, amelyet a költségvetésért felelős kormány, illetve miniszter igyekeznek betartani.

Áprilisban, szintén az IMF-fel egyeztetve, az idei államháztartási hiánycélt a várható GDP 4,6 százalékára emelték az eredetileg egyeztetett 2 százalékról.

fitneszoktél 3 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Paradicsomlé, joghurt és tojás összeturmixolva.

Ajánlatunk: fitneszoktélbár, több étterem, ajándékbolt, fodrászat, animációs programok gyerekek és felnőttek részére.

fodorista 6460 FN *szóképzés* szükségyszerű neologizmus

Fodor Gábor párthíve az SZDSZ-ben. Számos csoportot lehet sorolni: *fodoristák, kókisták, ellenkókisták, régiek, fiatalok.*

fogékszer 23 300 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükségyszerű neologizmus

Csiszolt üveg, drágakő vagy arany ékszer, amelyet a fog felszínére ragasztanak.

A fogékszerek egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek, főként a hölgyek körében.

gólgép 318 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Nagyon sok gólt rúgó futballista. *A lobbanékony-robbanékony gólgép ezután több aranycipőt is birtokba vehetett, majd pottom 2,8 millió dollárért a PSV Eindhovenhez került.*

gyűjtősziget 20 600 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükségyszerű neologizmus

A szelektív hulladékgyűjtés céljára kialakított, különféle konténerek elhelyezésére alkalmas hely.

Jelenleg Budapest területén 903 gyűjtősziget áll a lakosság rendelkezésére.

gyűlöletbeszéd 66 400 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükségyszerű neologizmus

Olyan szóbeli vagy írásbeli megnyilvánulás, amelynek célja valamely társadalmi csoport megalázása, megfélemlítése vagy a csoport tagjai elleni erőszak vagy előítéletes fellépés kiváltása. A gyűlöletbeszéd legtöbbször a nemi, faji, etnikai, nemzeti, vallási vagy szexualitás szerinti csoportok ellen irányul. (Angolul *hate speech*.)

A magyarországi sajtóban és médiában független szervezetek és az ORTT elemzése szerint egyre gyakoribb a gyűlöletbeszéd.

habparti 10 400 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükségyszerű neologizmus
Olyan társas összejövetel, amelyen mesterségesen keltett habban mázkalhatnak, ugrálhatnak, táncolhatnak

a résztvevők. A habot úgynevezett habgéppel készítik, vagy tűzoltóautóból is származhat.

A tűzoltók műszaki mentési és tűzoltási bemutatót tartottak, majd a gyermekeknek habpartiban lehetett részük.

hangoskönyv 309 000 FN *minőségjelzős összetétel* szükségszerű neologizmus

A hangoskönyv színészek, előadóművészek által felolvasott, hanghordozón (hangkasszétán, CD-n) kiadott könyv.

A Magyar nyelvjárási hangoskönyv a Magyar nyelvjárási olvasókönyv szövegeiből ad közre válogatást, új köntösben, az eredeti hangfelvételekkel együtt.

hipa 5650 FN *mozaikszó* szükségszerű neologizmus

Helyi iparüzési adó.

A helyi iparüzési adó (hipa) bevezetéséről a helyi adóról szóló törvény alapján és keretei között az önkormányzat dönt.

infraszauna 183 000 FN *jelentéssűrítő összetétel* szükségszerű neologizmus

Infrasugarak segítségével a mélyebb bőrrétegeket is elérő, frissítő hatású (infra)kabin, szauna.

Annak ellenére, hogy egy egészen új találmány, már most rengeteg tudományos kutatás és kísérlet áll rendelkezésre az infraszauna jótékony hatásairól.

iwiw (international who is who 'nemzetközi ki kicsoda') 1 180 000 FN *ang betűszó* szükségszerű neologizmus

Nemzetközi közösségi hálózat, ismerőskereső portál. Szolgáltatásai közé tartozik többek között az ismerőskeresés és -listázás, a különböző ün-

nepekre való emlékeztetés, az apróhirdetés, a fórum, az üzenetküldés és az üzenőfal.

Az iwiw magyar ismeretségi hálózat, mely 2002. április 14-én kezdte meg működését WiW néven, 2006 óta a leglátogatottabb magyar weboldal.

kakaóbiztos 3160 MN *jelentéssűrítő összetétel* szükségszerű neologizmus
Felülete, billentyűzete ellenáll a ráömlő folyadéknak.

Bizonyára sokan emlékeznek még a legendás óvodai számítógép-beszerezési botrányra, ahol a kicsit borsos 1 milliós darabárat kértek a kakaóbiztos számítógépért.

kalandpark 119 000 FN *jelentéssűrítő szóösszetétel* szükségszerű neologizmus

A vidámparkhoz hasonló létesítmény, ahol különleges élmények, szórakozási lehetőségek találhatók: téli-nyári bobpálya mindenkinek, quadpálya a gyermekeknek, felnőtteknek, függőhíd, átcsúszópálya a bátraknak, mászófal, drótköteles akadálypályák.

A Zempléni Kalandpark létrejöttének első nagy állomásaként 2009. július 20-án átadták a téli-nyári bobpályát, mely 2275 méteres hosszúságával az ország és a térség leghosszabb bobpályája.

kamatvágás 272 000 FN *birtokos jelzős összetétel* szükségszerű neologizmus

Kamatszintcsökkentés.

A lakossági betéteknél már éreztetni hatását a hét eleji jegybanki kamatvágás.

kangoo 23 000 FN *ang* szükségszerű neologizmus

Ruganycipő, ugrálócipő, nyúlcipő; sícipőhöz erősen hasonló cipő, amely-

nek a talprésze nem vízszintes, mivel ellipszis alakú rugók vannak rajta, amelyek tizenöt centiméter magasak. Az úgynevezett *kenguruszökdelés* a sport és az eszköz neve egyben.

Egy ausztrál egyetemi tanulmány kimutatta, hogy a kangoo használata futás és aerobikozás közben csökkenti a lehetséges boka-, térd- és gerincízületi sérüléseket.

kártyafüggetlen 105 000 MN *jelöletlen határozós összetétel* szükségszerű neologizmus

Olyan telefon, amely egyszerre képes két, akár eltérő mobiltársaságnál lévő SIM-kártyát kezelni, így egyetlen telefonnal lehet intézni a céges és a magánhívásokat a mindenkori percdíjainak függvényében. Nem kell több készülékre figyelni, a család, a barátok, munkatársak telefonszámát egyetlen telefonban lehet kezelni és használni.

Kapható kártyafüggetlen telefon, de annak meg elkéri az árát, de szerintem hamarosan házilag is függetleníthető lesz majd a kutyú szoftveresen.

korhatárosítás 3 FN *szóképzés* alkalmi neologizmus

Filmek besorolása a leendő nézők életkora alapján.

Megvan a szükséges kellő véresség ahhoz, hogy egy kisebb botránnyal a korhatárosítás körül lehessen reklamozni az egész filmet.

lánclévél 97 400 FN *jelentéssűrítő összetétel* szükségszerű neologizmus
Minél több címre való továbbküldést szorgalmazó internetes levél.

A hoax, azaz lánclévél formájában terjedő álhír nem új keletű találmány.

légimarsall 1270 FN *minőségjelzős összetétel* szükségszerű neologizmus

Álcázott, fegyveres utaskísérő veszélyeztetett légi járatokon, feladata elhárítani az esetleges terrorveszélyt.

A miami nemzetközi repülőtéren egy fegyveres biztonsági járatkísérő – légimarsall – lelőtt egy utast, aki azzal ijesztgetett, hogy pokolgép van a kézipoggyászában.

madárinfluenza 108 000 FN *jelentéssűrítő összetétel* szükségszerű neologizmus

Állatról emberre terjedő (vírusos) fertőzés.

A madárinfluenza állatbetegség, amelynek megelőzése és esetleges felszámolása elsősorban állat-egészségügyi feladat.

márkafüggetlen 26 700 MN *jelöletlen határozós összetétel* szükségszerű neologizmus

Olyan kereskedés vagy szerviz, ahol többféle márkájú autót árusítanak, illetve javítanak.

Az Európai Unión belül érvényes csoportmentességi szabályozás értelmében a garanciális időben történő karbantartást márkafüggetlen szervizek is elvégezhetik.

médiaszennyezett 6 IN *jelöletlen határozós összetétel* alkalmi neologizmus

Olyan politikusra, közéleti személyre vonatkoztatják, akit lejáratott a sajtó, rádió, televízió, vagyis a média.

A Kossuth rádióban figyeltem fel egy alkalommal a médiaszennyezett melléknévre.

melegfeszítívál 8950 FN *jelentéssűrítő összetétel* szükségszerű neologizmus

Homoszexuálisok, lesbikusok, biszexuálisok és transzvesztiták felvételülása.

Sérelmek érhetik a melegfesztivál plakátján szereplő gyermekeket – olvasható az ombudsman vizsgálatáról szóló közleményben.

mentalista 492 000 FN *lat* szükség-szerű neologizmus

Olyan előadóművész, aki éleselmé-jűségét használja arra, hogy a hipnózis vagy szuggesztió alapelveivel a gondolatolvasás, a pszichokinézis, a prekogníció, a telepátia vagy az elme-kontroll illúzióját keltse.

Új szót tanult meg az ország az elmúlt hetekben: *mentalista*. Az egyik kereskedelmi televízió Uri Geller nevével adja el az új show-ját.

nyakzuhany 53 300 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükség-szerű neologizmus
Élményfürdőben masszázs céljából a nyakra, gerincre irányított vízsgár.

Az alsó szinten egy attrakciókban gazdag élménymedence (öv- és nyak-zuhany, buzgár, pezsgőágy, vízernyő, jakuzzi, hidromasszázs), egy gyógyvi-zes termálmedence, valamint egy finn szauna merülőmedencével található.

nyrt. 657 000 FN *betűszó* szükség-szerű neologizmus

Olyan nyilvánosan működő részvénytársaság, amelynek részvényei az értékpapírokra vonatkozó külön törvényben meghatározott feltételek szerint részben vagy egészben nyilvánosan kerülnek forgalomba hozatalra.

A KEG Nyrt. 2001-ben kezdte meg a palackos PB-gáz forgalmazását, azóta palackos viszonteladói hálózatának lefedettsége országos méretűre növekedett.

off-program 127 000 FN *ang* *je*-*lentéssűrítő* összetétel szükség-szerű neologizmus
(Színházi) kísérőprogram.

A főszervezők kiemelik az off-programok jelentőségét; a tíz nap alatt több mint 250 rendezvény szerepelt a versenyprogram mellett.

önzőz 5 IGE *képzett szó* alkalmi neologizmus

Valakit önzőnek nevez.

Te vagy az első, aki a topicnyitóban feltett kérdésre válaszol, és nem perverzez meg önzőz, meg nem „nem-normálisoz”. Azaz nem ítélkezik.

ördögpatron 238 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Borsó nagyságú golyó, amely kemény felületre dobva kicsit durran. Durranó, földi effekt.

A klasszikus átverés hűveinek: *kormos szappan, eltűnő tinta, ördögpatron, és még sorolhatnám.*

panelhítel 2090 FN *jelentéssűrítő* összetétel szükség-szerű neologizmus
Panelház, -lakás felújítására felvehető hitel.

A fűtés-korszerűsítési költségek enyhítésére szolgál az a német panelhítel, amely jelenleg az egyetlen államilag támogatott segítségnyújtási forrás.

parazitaprogram 8 FN *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Olyan számítógépes, vírusos program, amely tulajdonosának tudta nélkül működik, és olyan parancsokat hajt végre, amelyekről a tulajdonosnak nincs tudomása.

A számítógépvírusok olyan parazita-programok, amelyek önállóan képesek sokszorosítani magukat.

partirúd FN 5 *jelentéssűrítő* összetétel alkalmi neologizmus

Hajlékony, világító műanyag rúd, amellyel például a diszkóba járnak a fiatalok.

A világ egyik legjobb találmánya a partirúd, ha már itt tartunk. Az ember kettőtöri, felrázza és csillog-villog.

pókkamera 166 FN jelentéssűrítő összetétel alkalmi neologizmus

A stadion fölé kifeszített drótkötelen távirányítással mozgatott kamera, amelynek segítségével teljesen új nézőpontból lehet szemlélni a sporteseményeket.

A legjobb tévés találmány viszont akkor is a pókkamera, főleg amikor, mondjuk, a futót követi.

rabosít 1830 IGE szóképzés szükség-szerű neologizmus

Letartóztatáskor ujj- és tenyérmentát vesz.

Van, aki sérelmezi, hogy piti ügyekben is rabosít a rendőrség.

rakásolható 6500 IN szóképzés szükség-szerű neologizmus

Egyszerűen egymásba rakható és szétszedhető (székek).

A rakásolható bútorcsoportok manapság nemcsak helytakarékossági szempontokat vesznek figyelembe, hanem a változatosság és az egyéni kialakítás élharcosai.

rekreátor 10 600 FN lat szükség-szerű neologizmus

Testi-lelki pihenést, felüdülést, egészségfejlesztést tudatos tervezéssel megvalósító szakember.

A rekreátor a testi, lelki jóllét elkötelezett híve, nagykövete, sportoktató, életmód-, életvezetési tanácsadó.

rozstdaövezet 4 790 FN jelentéssűrítő összetétel szükség-szerű neologizmus
Használaton kívüli ipari vagy közlekedési terület.

Rozstdaövezetnek hívják az ipari szerkezetváltás során kiürített gyár-

csarnokokat, melyek közül néhányat új funkcióval életre keltettek.

sodrófolyosó 24 800 FN minőség-jelzős összetétel szükség-szerű neologizmus

Élményfürdők vízmedencéjében erős, többnyire körkörös mozgású vízáram. A sodrófolyosó vagy vadvízcsatorna különleges élményt nyújt a medencében.

turkászás 115 FN szóvegyülés (turkál + kurkász) alkalmi neologizmus
Keresgélés.

A víz sokat felfog az ütésekből, rúgásokból, de a gatyában turkászás, nyaktépés azért durva tud lenni.

üvegzebtörvény 4100 FN jelentéssűrítő összetétel szükség-szerű neologizmus

A közpénzek felhasználásáról szóló, a köztulajdon használatának nyilvánosságáról, átláthatóbbá tételéről és ellenőrzésének bővítéséről szóló 2003. évi XXIV. törvény.

A közlemény emlékeztet: az üvegzebtörvény szabályozza, hogy milyen jellegű szerződések esetében milyen információkat és milyen módon kell közzétenni.

vakrandi 998 FN jelentéssűrítő összetétel szükség-szerű neologizmus

Olyan randevú, ahol a két fél nem látta korábban a másikat. Internetes ismerkedés, társkeresés.

A helyi párkereső cégek csak egy éve kaptak felkéréseket ebédidős randevúk leszervezésére, de ma már az összes vakrandi tíz százaléka ebédidőben történik.

városkártya 32 000 FN jelentéssűrítő összetétel szükség-szerű neologizmus

Egyfajta turistabérlet, amely egy adott városban közlekedési eszközök, kulturális rendezvények stb. kedvezményes igénybevételére jogosít.

Az önkormányzattal jól együttműködő szervezet elérte, hogy a városi önkormányzat 2008-tól úgynevezett városkártya bevezetését tervezi, amely 5–20%-os kedvezményt biztosít a turistáknak a különböző szolgáltatások díjából.

virágkúp 28 FN jelentéssűrítő összetétel alkalmi neologizmus (Villany)oszlopra, egyéb helyre fölerősített virágkosár.

Még ebben a hónapban helyére kerül 10, a belváros díszítését szolgáló, futó muskátlival beültetett 170 x 150 cm méretű virágkúp is.

vírusmarketing 67 200 FN jelentéssűrítő összetétel szükségeszerű neologizmus

Személyes közlésnek álcázott, meghökentető, tréfás szöveg, kép, valójában bújtatott reklám az internetes honlapon. A gerillamarketing egyik fontos oldalága.

A Magyarországon még gyerekcipőben járó irányzat egyik legismertebb és leghatékonyabb formája az online vírusmarketing, mely szakítva a ha-

gyományos metodikával formabontó módon, járványszerűen juttatja el üzenetét a célcsoportokhoz.

webmester 775 000 FN jelentéssűrítő összetétel szükségeszerű neologizmus Számítógépes szakember, informatikai rendszergazda. Feladata az internettel kapcsolatos tanácsadás, a hálózattelepítés, beállítások, programozás stb. Egy internetes oldal tervezője, üzemeltetője. Honlapokat tervez és készít, webtartalmak telepítését, frissítését és ellenőrzését végzi, webes szolgáltatások folyamatos monitorozását végzi/végezteti, közreműködik tervezési, fejlesztési feladatokban, hozzáférési jogosultságot biztosít a partnereknek, rendszeres konfigurálást végez és ellenőriz.

A webmester figyeli és gyűjti a munkájával kapcsolatos újonnan felmerülő technológiákat, trendeket.

zrt. 5 330 000 FN betűszó szükségeszerű neologizmus

Olyan zártkörűen működő részvénytársaság, amelynek részvényei nem kerülnek nyilvános forgalomba hozatalra.

Magyarország turisztikai értékeinek, szolgáltatásainak gyűjteménye a Magyar Turizmus Zrt. szolgáltatása.

Felhasznált szakirodalom

Bódi Zoltán–Veszelszki Ágnes 2006: *Emotikonok. Érzelmkifejezés az internetes kommunikációban*. Magyar Szemiotikai Társaság

Jaczenkó László–Soós Viktória: *Az IRC világa és nyelvezete*. In: Balázs Géza (szerk.): *Informatikai technológia és nyelvhasználat*. NKÖM. Trezor Kiadó, Budapest, 2002. 213–238.

Minya Károly 2003: *Mai magyar nyelvújítás*. Tinta Könyvkiadó, Bp., 15–16.

nka

A tanulmány megírását a Nemzeti Kulturális Alap támogatta. Nemzeti Kulturális Alap